

LUNDS UNIVERSITET
Medicinska fakulteten

Risk för påverkan på patientsäkerhet vid delegering av läkemedelsadministration

En litteraturstudie

Författare: Rebecka Andersen

Handledare: Siv Wictorin Nilsson

Kandidatuppsats

Våren 2018

Lunds universitet
Medicinska fakulteten
Programnämnden för omvårdnad, radiografi samt reproduktiv, perinatal
och sexuell hälsa
Box 157, 221 00 LUND

Risk för påverkan på patientsäkerhet vid delegering av läkemedelsadministration

En litteraturstudie

Författare: Rebecka Andersen

Handledare: Siv Victorin Nilsson

Kandidatuppsats

Våren 2018

Abstrakt

Bakgrund: Delegering av administrering och överlämnande av läkemedel till icke legitimerad personal är en allt vanligare lösning vid brist på sjuksköterskor med hot mot patientsäkerheten som följd. **Syfte:** Belysa huruvida patientsäkerheten påverkas då administrering samt överlämnande av läkemedel delegeras till icke legitimerad personal. **Metod:** En induktiv litteraturstudie utifrån tolv studier. **Resultat:** I studien framkom fyra kategorier vilka beskriver sjuksköterskors osäkerhet och brist på förtroende vid delegering, ledarstilens betydelse för en lyckad delegering, ökat kunskapsbehov om delegeringsprocessen samt läkemedelshantering och vikten av kommunikation och samarbete för upprätthållande av patientsäkerheten. **Slutsats:** I dagens vårdsituation är delegering ofta en lösning på sjuksköterskebrist när fokus på patientsäkerheten bör vara högsta prioritet. Delegering av läkemedelsadministrering innebär ett hot mot patientsäkerheten när arbetsuppgiften utförs av icke legitimerad personal utan tillräcklig kunskap om läkemedelshantering.

Nyckelord

Administrering av läkemedel, Delegering, Icke legitimerad personal, Läkemedel, Patientsäkerhet, Sjuksköterska

Lunds universitet

Medicinska fakulteten

Programnämnden för omvårdnad, radiografi samt reproduktiv, perinatal och sexuell hälsa

Box 157, 221 00 LUND

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Introduktion.....	2
Problemområde.....	2
Bakgrund	3
Legitimation	3
Delegering	4
Administrering och överlämning av läkemedel.....	5
Syfte.....	6
Metod.....	6
Urval	6
Datainsamling.....	7
Data analys.....	8
Forskningsetiska avvägningar	9
Resultat	9
Sjuksköterskors osäkerhet och brist på förtroende vid delegering	9
Sjuksköterskans ledarstils betydelse för en lyckad delegering	11
Ökat kunskapsbehov om delegeringsprocessen samt läkemedelshantering	12
Vikten av kommunikation och samarbete för upprätthållande av patientsäkerheten	13
Diskussion	14
Diskussion av vald metod	14
Diskussion av framtaget resultat.....	16
Osäkerhet vid delegering	16
Kunskapsbehov.....	18
Vikten av en konstant dialog	19
Slutsats.....	20
Kliniska implikationer.....	21
Referenser.....	22
Bilaga 1 (Artikelmatris)	27

Introduktion

Problemområde

Delegering av arbetsuppgifter från legitimerade sjuksköterskor till icke legitimerad personal är en allt vanligare lösning vid brist på sjuksköterskor och vid överbelastning inom vården, en lösning som har högre fokus på ekonomisk vinning snarare än patientsäkerhet (Mitty & Flores, 2007; Plawecki & Amrhein, 2010; Vogelsmeier, 2011). Det anses vara en möjlig risk för patientsäkerheten när sjuksköterskan delegerar sina arbetsuppgifter till icke legitimerad personal då den icke legitimerade personalen inte har formell kunskap och utbildning för de delegerade arbetsuppgifterna (Bradford, 2012). Det kan upplevas som en tung arbetsbörda för sjuksköterskor att delegera sina arbetsuppgifter, då de är ansvariga för den icke legitimerade personalens utförande av arbetsuppgiften samt att de har ett ansvar att upprätthålla patientsäkerheten (Mueller & Vogelsmeier, 2013; Reinhard, Young, Kane & Quinn, 2006).

Enligt Bystedt, Eriksson & Wilde-Larsson (2011) finns risken att delegering av arbetsuppgifter till icke legitimerad personal inte kan vara en hållbar lösning för bristen på sjuksköterskor. Möjligheten att inte kunna upprätthålla patientsäkerheten anses vara en för stor risk och det kan även vara svårt för sjuksköterskor att följa författningar angående delegering då den praktiska verkligheten inte stämmer överens med hur det borde vara i teorin (ibid.). Administrering samt överlämnade av läkemedel anses enligt sjuksköterskor vara en av de svåraste arbetsuppgifterna att delegera, då det innebär en stor risk för patientsäkerheten om arbetsuppgiften inte utförs korrekt (Bysted et al., 2011; Mitty & Florens, 2007; Vogelsmeier, 2011). Tidigare har delegering av läkemedelsadministration främst förekommit inom hemsjukvård samt på vårdboenden i Sverige (Bysted et al., 2011) men utifrån Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2017:37) får numera delegering av administrering samt överlämnande av läkemedel även ske inom slutenvården så länge det är förenligt med en god och säker vård.

Denna litteraturstudie görs för att få en överblick från tidigare forskning huruvida patientsäkerheten påverkas när sjuksköterskan delegerar överlämning samt administrering av läkemedel till icke legitimerad personal.

Bakgrund

Enligt Travelbee (2002) har sjuksköterskan som uppgift att etablera ett mellanmänniskt förhållande med patienter för att se till det mänskliga i varje individ och inte utgå från patienten som ett medicinskt objekt. Ett mellanmänniskt förhållande ökar sjuksköterskans förståelse för patientens situation, vilket gör det lättare att observera och kommunicera med patienten för att kunna upptäcka behov av vård eller medicinska insatser. Därmed ökar även sjuksköterskans möjlighet att bidra med relevant hjälp och stöd utifrån patientens behov (ibid.). Det finns en risk att den viktiga mellanmänniska kontakten mellan sjuksköterska och patient försvagas när fler och fler patientnära arbetsuppgifter delegeras till icke legitimerad personal (Bradford, 2012; Mueller & Vogelsmeier, 2013).

Enligt Patientsäkerhetslagen [PSL], kap 3, § 2, innebär främjandet av patientsäkerhet att vidta åtgärder för att förebygga vårdskador hos patienter (SFS 2010:659). Genom att delegera uppgifter finns det en risk att sjuksköterskan börjar tvivla på om patientsäkerheten kan upprätthållas, ett tvivel som ökar i samband med att behovet av delegering ökar (Bystedt et al., 2011). Utifrån Hälso-, och sjukvårdslagen [HSL], kap 5, § 1-2, ska patientens behov och säkerhet kunna tillgodoses med hjälp av den personal som finns på verksamheten där hälso-, och sjukvård bedrivs (SFS 2017:30).

Legitimation

Enligt PSL (SFS 2010:659) är definitionen av legitimerad personal en person som har avlagt en högskoleexamen och i vissa fall en praktisk tjänstgöring. Yrket sjuksköterska är inkluderat bland de 21 yrken nämnda i PSL som kräver legitimation. Att inneha legitimation innebär att ha ett eget professionellt ansvar för sin yrkesutövning (SFS 2010:659). Undersköterskor och vårdbiträden är exempel på personal inom vården som benämns den icke legitimerade hälso- och sjukvårdspersonalen som har patientnära kontakt (Blomqvist & Petersson, 2014).

En legitimation innebär att innehavaren erhåller formell kompetens inom yrket (Andersson, 2016). Socialstyrelsen (SOSFS 1997:14) avser formell kompetens som legitimation för yrket efter godkänd högskoleutbildning som leder till yrkesexamen samt formell kompetens för specifika arbetsuppgifter genom specialistutbildning för yrket eller särskilda kurser inom

yrket (ibid.). Reell kompetens innebär specifik kompetens för en arbetsuppgift som icke legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal får genom delegering av legitimerad personal (Andersson, 2016). Med reell kompetens avses erfarenhet inom den praktiska yrkesverksamheten utan legitimation alternativt att den icke legitimerade personalen visat sig reellt kompetent genom utbildning för den uppgiften som delegeras (SOSFS 1997:14).

Delegering

Delegering av administrering och överlämnande av läkemedel får enbart utföras av sjuksköterskor, läkare samt av tandläkare (HSLF-FS 2017:37). Delegering innebär att legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, såsom sjuksköterskor, med formell kompetens för arbetsuppgifterna överlåter de specifika arbetsuppgifterna till icke legitimerad personal (SOSFS 1997: 14). Enligt Willman, Bahtsevani, Nilsson, & Sandström (2016) ska sjuksköterskan arbeta enligt en evidensbaserad omvårdnad för att erbjuda säker och erfarenhetsbaserad vård, vilket riskerar förloras när arbetsuppgifterna delegeras till icke legitimerad personal. Utifrån Patientlagen [PL], 7 §, har patienten rätt att få vård som överensstämmer med vetenskap och beprövad erfarenhet, samt vara av god kvalitet (SFS 2014:821). Delegeringsprocessen kan delas in i fem korrekta steg som benämns *delegeringens fem rätta* vilket innebär att *rätt arbetsuppgift* ska utföras under *rätt omständigheter* till *rätt personal* utifrån *rätt direction och kommunikation* under *rätt övervakande* (Mitty & Flores, 2007; Mueller & Vogelsmeier, 2013; Plawecki & Amrhein, 2010; Vogelsmeier, 2011).

Sjuksköterskan ansvarar för uppgifter som delegeras och får endast delegera en arbetsuppgift om det uppfyller kravet på en god och säker vård (SFS 2010:659, kap 6, 3§). På grund av ansvaret av den delegerade arbetsuppgiften så föredrar sjuksköterskor att i möjligaste mån delegera arbetsuppgifter gällande stabila patienter snarare än patienter med komplicerade och oförutsedda hälsotillstånd för att i största möjliga mån kunna upprätthålla patientsäkerheten (Mueller & Vogelsmeier, 2013; Plawecki & Amrhein, 2010). En allt högre arbetsbörda påverkar även sjuksköterskans förmåga att kunna följa upp delegeringen vilket i sig kan påverka kvalitén på omvårdnaden (Bystedt et al., 2011). Enligt Socialstyrelsen (SOSFS 1997:14) får delegering aldrig förekomma som en avsedd lösning på personalbrist eller på grund av ekonomiska orsaker.

Delegering upplevs som en komplicerad uppgift (Vogelsmeier, 2011) där sjuksköterskor måste vara väldigt uppmärksamma på den icke legitimerade personalens kompetens men även på patientens hälsostatus (Mueller & Vogelsmeier, 2013; Plawecki & Amrhein, 2010).

Administrering och överlämning av läkemedel

Utifrån Socialstyrelsen (HSLF-FS 2017:37) kan överlämnande och administrering av läkemedel delegeras av sjuksköterskor till icke legitimerad personal vid behov i verksamheter där läkemedel är ordinerade på recept eller ordinationskort. Socialstyrelsen definierar administrering av läkemedel som tillförsel av ett läkemedel till kroppen och överlämning av läkemedel definieras som att läkemedlet lämnas över till patienten själv eller till en tredje person som administrerar läkemedlet till patienten (ibid.). Administrering samt överlämnande av läkemedel kräver att personalen som utför arbetsuppgiften även dubbelkontrollerar läkemedelsordinationen i form av styrka och dos, kontrollerar att det inte finns några allergier hos patienten som påverkas av det ordinerade läkemedlet eller kontraindikationer på grund av interaktioner mellan andra ordinerade läkemedel (Bower, Jackson & Manning, 2015; Vogelsmeier, 2011).

Det är viktigt att ha förståelse för patientens behov av stöd och hjälp vid administrering eller överlämnande av läkemedlet för att inte intaget av läkemedlet utförs på ett felaktigt sätt (Bradford, 2012). Efter intaget av läkemedlet är det även en del av arbetsuppgiften att övervaka patienten och utförligt kontrollera utfallet av medicineringen huruvida läkemedlet har haft effekt eller inte samt om det har uppstått några biverkningar (Bower et al, 2015; Vogelsmeier, 2011).

Enligt sjuksköterskor kan det vara svårt att avgöra huruvida administreringen och överlämnandet av läkemedel utförs på ett sådant sätt av den icke legitimerade personalen att det är förenligt med god och säker vård samt att det upprätthåller patientsäkerheten (Bower et al., 2015; Bradford, 2012; Mitty & Flores, 2007; Reinhard et al., 2006; Vogelsmeier, 2011). Administrering och överlämnande av läkemedel får numera delegeras till icke legitimerad personal i alla vårdinstanser, förutom ambulanssjukvård, så länge det är förenligt med god och säker vård (HSLF-FS 2017:37).

Syfte

Syftet med studien var att belysa huruvida patientsäkerheten påverkas då administrering samt överlämnande av läkemedel delegeras till icke legitimerad personal

Metod

Studien är en kvalitativ litteraturöversikt med induktiv ansats, vilket innebär att fakta samlades in för att kunna dra en slutsats vilket gav en bild av helheten genom att utgå från delarna (Polit & Beck, 2014). En litteraturöversikt består av en sammanställning av tidigare forskning vilket ger kunskap om hur ämnet tidigare har studerats (Segesten, 2017). Det är en icke-systematisk litteraturöversikt vilket kan anses ge värdefull information om problemområdet även om det inte har samma vetenskapliga tyngd som en systematisk litteraturöversikt (Kristensson, 2014).

Urval

Litteratursökningen utfördes i databaser där relevanta primärkällor i form av vetenskapliga artiklar granskades för att till slut avgränsas till de studierna med högst relevans för frågeställningen (Friberg, 2017). Urvalet av litteratur avgränsades till de två databaserna CINAHL och PubMed. CINAHL är en databas som är inriktad på omvårdnadsvetenskapliga artiklar. PubMed innehåller vetenskaplig litteratur under fler hälso-områden såsom omvårdnad, medicin, odontologi samt veterinärmedicin. Sökningarna i databaserna exkluderade studier med barn under arton år samt studier skrivna på andra språk än engelska. De slutgiltiga söktermerna som användes i databaserna var ”nurse”, ”delegation”, och ”patient safety”, vilka kombinerades med AND (se *Tabell 1* och *Tabell 2*). Söktermerna ”drugs”, ”medication” samt ”administration” användes i kombination med de slutgiltiga söktermerna men gav för snävt resultat och valdes därmed bort.

Sökningen gjordes enbart med fritext i båda databaserna då användning av ämnesord för respektive databas inte gav större eller annorlunda resultat på sökningen. Artiklar från 2007-2018 valdes ut för att få ett aktuellt resultat. Både kvalitativa och kvantitativa studier inkluderades då bägge metoderna gav ett relevant resultat för syftet till denna studie (Kristensson, 2014).

Artiklar valdes ut från länder som har liknande förhållande mellan legitimerade sjuksköterskor och icke legitimerad vårdpersonal som det ser ut i Sverige. För att få ett relevant resultat i relation till Sveriges vårdsystem med legitimerade sjuksköterskor och icke legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal lästes artiklarna i fulltext, om det inte framkom i abstract, för att få en bild om huruvida länderna där studierna utfördes har ett liknade förhållande mellan legitimerade sjuksköterskor och icke legitimerad personal.

Datainsamling

Tabell 1. Sökschema CINAHL

Databas	Sökord	Antal träffar	Urval 1 -Abstract	Urval 2 -Fulltext	Valda artiklar
#1	delegation (fritext)	6, 878	-	-	
#2	patient safety (fritext)	258, 403	-	-	
#3	#1 AND #2	129	62	11	8

Tabell 2. Sökschema PubMed

Databas	Sökord	Antal träffar	Urval 1 -Abstract	Urval 2 -Fulltext	Valda artiklar
	#1 nurse (fritext)	423, 191	-	-	
	#2 delegation (fritext)	2, 501	-	-	
	#3 patient safety (fritext)	109, 420	-	-	
	#4 #1 AND #2 AND #3	92	47	12	4

Under en första översikt valdes artiklar ut utifrån titlar. Abstract lästes i de utvalda artiklarna och därifrån valdes de artiklar ut som lästes i fulltext. Av de artiklar som lästes i fulltext valdes tolv artiklar ut och en matris över dessa utvalda artiklar upprättades (Bilaga 1). Artiklarna kvalitetsgranskades enligt relevanta granskningsmallar från SBU (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering [SBU], u.å. c). Kvalitetsgranskningen utvärderade de kvantitativa studiernas validitet och reliabilitet samt de kvalitativa studiernas trovärdighet (Forsberg & Wengström, 2016). Kvalitativa studier granskades enligt *Mall för kvalitetsgranskning av studier med kvalitativ forskningsmetodik – patientupplevelser* (SBU, u.å. b) medan de kvantitativa studierna granskades enligt *Mall för kvalitetsgranskning av observationsstudier* (SBU, u.å. a). Resultatet av granskningen redovisas i en artikelmatris (Bilaga 1).

Data analys

Den integrerade analysen av de utvalda studierna utfördes i tre steg. De tolv artiklarna som valdes ut lästes igenom ett flertal gånger för att få en full förståelse för helheten i studierna. Studierna jämfördes för att hitta likheter samt skillnader i syfte samt resultat. Informationen som framkom under analysen sammanställdes i en beskrivande sammanställning där slutsatser drogs utifrån det som skiljer samt det som överensstämmer i de olika studierna. Slutsatser drogs för att verifiera ett beskrivande resultat av de analyserade studierna (Friberg, 2017). Slutsatserna sammanställdes och redovisades i kategorier relevanta för syftet

Forskningsetiska avvägningar

Under analysen av vetenskapliga artiklar ska studierna kunna redovisa för huruvida de är godkända av en etikprövningsnämnd. För att studierna ska vara forskningsetiska korrekta ska det inte finnas någon bias, eftersom det kan påverka studiens trovärdighet och validitet negativt (Polit & Beck, 2014). Studierna ska utgå från autonomiprincipen, vilket innebär att deltagare i studierna har rätt att själva styra över sitt deltagande. De ska vara medvetna om att deltagandet i studien är frivilligt, att de har rätt att lämna studien när de vill utan konsekvenser samt de ska vara försäkrade om att konfidentialitet upprätthålls (Sandman & Kjellström, 2013). För att studien ska ha ett etiskt förhållningssätt och upprätthålla akademisk hederlighet ska källor alltid refereras samt citeras på ett korrekt sätt för att inte riskera plagiat. Som bevis för att litteraturstudien är skriven och refererad på ett etiskt korrekt sätt skickas den färdiga produkten genom urkund

Resultat

Resultatet presenteras nedan enligt kategorierna *Sjuksköterskors osäkerhet och brist på förtroende vid delegering*, *Ledarstilens betydelse för en lyckad delegering*, *Behov av kunskap för att inte riskera patientsäkerheten* samt *Vikten av kommunikation och samarbete för upprätthållande av patientsäkerheten*.

Sjuksköterskors osäkerhet och brist på förtroende vid delegering

En enkätstudie av Kærnestad & Bragadóttir (2012) utförd på fem olika sjukhus på Island med 71 legitimerade sjuksköterskor, en enkätstudie utförd i Korea på 13 olika sjukhus med 180 legitimerade sjuksköterskor av Yoon, Kim & Shin (2016) samt en tvärsnittsstudie av Saccomano & Pinto-Zipp (2011) utförd på ett sjukhus i USA med 158 deltagande sjuksköterskor visar att sjuksköterskor med mindre än fem års klinisk erfarenhet har väldigt litet, eller inget förtroende alls att delegera sina uppgifter till icke legitimerad personal. Enligt Kærnestad & Bragadóttir (2012) samt enligt en studie baserad på semistrukturerade intervjuer av 50 nyexaminerade sjuksköterskor, undersköterskor samt avdelningschefer utförda på tre

olika sjukhus i England av Magnusson, Allan, Horton, Johnson, Evans & Ball (2017) upplever de nyexaminerade sjuksköterskorna att de riskerar att framstå som lata om de delegerar sina arbetsuppgifter till icke legitimerad personal, samt att de känner sig osäkra på vilka uppgifter som kan delegeras eller inte.

Studien av Magnusson et al. (2017) visar olika delegeringsstilar hos nyexaminerade sjuksköterskor och det visar sig vara vanligast är att sjuksköterskor väljer att utföra sina uppgifter själva utan att delegera på grund av brist på förtroende att delegera. I slutändan leder det till att sjuksköterskorna hamnar efter i sitt arbete samt känner sig trötta och överväldiga (Magnusson et al., 2017; True, Stewart, Lampman, Pelak & Solimeo, 2014). Även en studie i form av semistrukturerade intervjuer med 18 sjuksköterskor i Sverige av Craftman, Grape, Ringnell & Westerbotn (2016) visar att arbetsbördan ökar då sjuksköterskor hellre administrerar läkemedel själva än att delegera till icke legitimerad personal för att inte riskera patientsäkerheten.

Enligt Craftman, von Strauss, Rudberg & Westerbotn, (2012) som utförde en studie i form av semistrukturerade intervjuer med 20 legitimerade sjuksköterskor på vårdcentraler runtom i Sverige samt enligt en studie i form av semistrukturerade intervjuer med 101 sjuksköterskor och icke legitimerad personal på 77 olika vårdcentraler i USA gjord av True et al. (2014) så oroar sig sjuksköterskor över huruvida de kan säkerställa att den icke legitimerade personalen förstår och utför den delegerade uppgiften på ett korrekt sätt. Även Craftman et al. (2016) påvisar bristen på förtroende sjuksköterskor har över den icke legitimerade personalens förmåga att utföra den delegerade arbetsuppgiften på ett korrekt sätt. Craftman et al. (2012) visar att sjuksköterskan upplever delegeringen som ett konstant övervägande mellan upprätthållande av patientsäkerheten då uppgifter delegeras till icke legitimerad personal eller ha tid och möjlighet att hinna med allt arbete själv. True et al. (2014) bekräftar i sin studie att sjuksköterskor känner en rädsla inför att inte kunna upprätthålla patientsäkerheten vid delegering till icke legitimerad personal.

Det framkom att sjuksköterskor många gånger känner sig även pressade att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal på grund av brist på sjuksköterskor, även i situationer där sjuksköterskorna är osäkra på huruvida patientsäkerheten upprätthålls (Craftman et al., 2016). Dock anser sjuksköterskor att de har förtroende att delegera överlämnande av läkemedel enligt uppfattningen om den icke legitimerade personalen kan ta

ett läkemedel själv så har de även förmåga att överlämna ett läkemedel till en patient (Craftman et al., 2012). Osäkerheten hos den legitimerade sjuksköterskan ligger inte i själva överlämnandet av läkemedlet utan snarare administrering av läkemedel samt hur ett givet läkemedel och dess effekt följs upp (Craftman et al., 2012; Magnusson et al., 2017).

Sjuksköterskans ledarstils betydelse för en lyckad delegering

En enkätstudie av 397 sjuksköterskor på två sjukhus i Saudiarabien av Baddar, Salem & Hakami (2016) samt en studie av Norell, Ziegert & Kihlgren (2013) gjord i Sverige baserat på ett webbformulär ifyllt av 62 sjuksköterskor visar att en delegerad uppgift utförs bäst om den legitimerade sjuksköterskan har en ledarstil med en positiv attityd till att delegera vilket ger den icke legitimerade personalen självförtroende att utföra den delegerade uppgiften självständigt och bidrar till ett väl utfört arbete. Även Saccomano & Pinto-Zipp (2011) och Yoon et al. (2016) påvisar vikten av att sjuksköterskan bör ha ett självsäkert, gott och tydligt ledarskap för att kunna delegera på bästa sätt. Enligt Saccomano & Pinto-Zipp (2011) ger ett stödjande ledarskap bäst förutsättningar för ett lyckat och bra resultat av delegerade uppgifter medan studien av Yoon et al., (2016) visar att ett transformativt ledarskap är det ultimata ledarskapet för att kunna delegera uppgifter på bästa sätt, med bästa resultat.

Enligt Magnusson et al. (2017) är det viktigt att sjuksköterskan är säker i sin egen roll, profession och ledarskap för att kunna känna förtroende att delegera över arbetet till icke legitimerad personal på ett patientsäkert sätt. Det bekräftas av Baddar et al. (2016) som även visar att osäkerhet i sjuksköterskerollen ger brist på förtroende hos sjuksköterskan att delegera över arbetsuppgifter till icke legitimerade personal. Osäkerheten hos sjuksköterskan riskerar att orsaka försämrad motivation och försämrat utförande av arbetsuppgiften av den icke legitimerade personalen som tar emot delegeringen (ibid.). Sjuksköterskans osäkerhet i sin roll och sitt ledarskap leder därmed till en risk att påverka utförandet av den delegerade arbetsuppgiften negativt och då även patientsäkerheten (Baddar et al., 2016; Craftman et al., 2012; Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson, 2017). Även då sjuksköterskor har en god och tydlig ledarstil hade förtroende att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal varit större om sjuksköterskorna hade fått träning i delegering under sin utbildning (Baddar et al. 2016; Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al. 2017; Saccomano & Pinto-Zipp, 2011).

Ökat kunskapsbehov om delegeringsprocessen samt läkemedelshantering

Eftersom delegering numera är en del av sjuksköterskans arbete är det relevant att utbilda sjuksköterskor för att få kunskap om hur delegering sker på bästa sätt (Baddar et al., 2016; Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017; Yoon et al., 2016). Risken finns att sjuksköterskor utför delegering enligt ”trial and error” om inte adekvat utbildning för hur, när och till vem delegering ges, vilket kan påverka resultatet av de delegerade uppgifterna och därmed patientsäkerheten (Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017). För att den oundvikliga delegeringen ska kunna ges på ett sådant sätt att patientsäkerheten upprätthålls är det av högsta vikt att sjuksköterskor är medvetna och uppdaterade om författningarna kring delegering samt ha kunskap om vilka uppgifter den icke legitimerade personalen har förmåga att bli delegerad utifrån författningar och arbetsbeskrivning samt huruvida den icke legitimerade personalen är villig att ta emot delegeringen eller inte (Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017; Saccomano & Pinto-Zipp, 2011; Yoon et al., 2016).

Att ta emot delegering är en frivillig uppgift i den icke legitimerade personalens arbetsbeskrivning men utifrån en vårdssituation med brist på sjuksköterskor förväntas det av icke legitimerade personal att ta emot delegering (Craftman et al., 2014; Craftman et al., 2016; Magnusson et al., 2017; Saccomano & Pinto-Zipp, 2011). Den icke legitimerade personalen måste ha full förståelse för vikten och ansvaret av de delegerade uppgifterna eftersom det är en legitimerad persons arbetsuppgifter (Craftman et al., 2016). En tydlig och relevant utbildning vad gäller läkemedelshantering bör ges till den icke legitimerade personalen för att kunna upprätthålla patientsäkerheten vid mottagen delegering (Craftman et al., 2012; Yoon et al., 2016). Även en observationsstudie av 1,313 administrerade läkemedelsdoser på två psykiatriska kliniker i England av Dickens, Stubbs & Haw (2008) visar vikten av adekvat utbildning till icke legitimerad personal i läkemedelsadministrering för att minska risken för medicinska fel i vården.

Den icke legitimerade personalen behöver en tydlig kunskap om vad som är relevant att rapportera vad gäller förändringar i patientens hälsotillstånd, samt ha förståelse för hur viktigt det är att rapportera betydelsefulla förändringar i måendet hos patienten till sjuksköterskor (Norell et al., 2012; True et al., 2014; Yoon et al., 2016). En studie av Craftman, von Strauss, Hillerås & Westerbotn (2014) i form av gruppintervjuer med 19 icke legitimerad personal i

Sverige visar att den icke legitimerade personalen inte har tillräcklig kunskap om läkemedel eller framförallt möjliga biverkningar som läkemedlet kan orsaka. Dickens et al., (2008) påvisar vikten av ha kunskap om läkemedel och hur olika läkemedel administreras samt om och hur läkemedlen kan modifieras såsom att krossa tabletter. Även Craftman et al. (2016) påvisar den icke legitimerade personalens brist på kunskap om indikationer och effekter för läkemedel, vilket utgör en risk för patientsäkerheten när den icke legitimerade personalen utför administrering och överlämning av läkemedel.

Vikten av kommunikation och samarbete för upprätthållande av patientsäkerheten

För att kunna utföra en säker delegering krävs ett bra samarbete samt en god och tydlig kommunikation mellan den legitimerade sjuksköterskan som delegerar uppgiften och den icke legitimerade personalen som tar emot delegeringen (Baddar et al., 2016; Craftman et al., 2012; Kærnestad & Bragadóttir 2012; Norell et al., 2013; Magnusson et al., 2017; Saccomano & Pinto-Zipp, 2011; True et al., 2014; Yoon et al., 2016). Möjlighet att upprätthålla patientsäkerhet kräver att sjuksköterskan har en tydlig, strukturerad och effektiv förmåga att kunna delegera relevanta uppgifter till icke legitimerad personal (Craftman et al., 2012; Yoon et al., 2016). Även den icke legitimerade personalen känner sig tryggare i utförandet av delegerade arbetsuppgifter när det finns en tydlig kommunikation med sjuksköterskan (Craftman et al., 2014). En studie av Dahlke, Hall & Baumbusch (2016) utförd genom observation av legitimerade sjuksköterskor på två sjukhus i Kanada samt semistrukturerade intervjuer av 18 av de deltagande sjuksköterskorna indikerar att legitimerade sjuksköterskor ser det som ett problem att delegera för mycket av det patientnära arbetet då de riskerar att missa förändringar i patientens mående vilket kan påverka patientsäkerheten, i likhet med True et al. (2014) som påvisar att sjuksköterskor drar sig för att delegera till icke legitimerad personal då det upplevs som en risk för patientsäkerheten. Även Baddar et al. (2016) påvisar att sjuksköterskorna delegerar mindre då de anser att de delegerade arbetsuppgifterna vid flertal tillfällen inte utförs på rätt sätt eller vid rätt tidpunkter.

Det är en viktig del i sjuksköterskans arbete att observera påverkan på patienten av läkemedelsbehandling såsom biverkningar eller huruvida läkemedlet har lett till en förbättring eller försämring hos patienten (Craftman et al., 2016; Dahlke et al., 2016; Kærnestad &

Bragadóttir, 2012). Dessa observationer kan gå förlorade om överlämning och administrering av läkemedel samt arbete som innefattar patientkontakt delegeras till icke legitimerad personal (Dahlke et al., 2016; Kærnestad & Bragadóttir, 2012). Legitimerade sjuksköterskor upplever delegering som en tung arbetsbörda där de förlorar kontroll och patientsäkerheten riskerar att påverkas (Craftman et al., 2012; Dahlke et al., 2016). En tydlig kommunikation och konstant dialog mellan sjuksköterskor och icke legitimerad personal gör att sjuksköterskor upplever arbetsbördan av delegering som tryggare när samarbetet innebär att den icke legitimerade personalen inte tvekar på att rapportera minsta förändring i patientens mående (Craftman et al., 2012; Craftman et al., 2016; Norell et al., 2013; True et al., 2013). Det är en viktig del i utförandet av delegerade arbetsuppgifter att den icke legitimerade personalen rapporterar tillbaka till sjuksköterskan efter utförda delegerade arbetsuppgifter för att sjuksköterskan ska vara konstant uppdaterad och rätt informerad om patientens hälsotillstånd (Craftman et al., 2016; Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017; Yoon et al., 2016).

Diskussion

Diskussion av vald metod

Målgruppen för litteraturstudien, vilken har som syfte att belysa patientsäkerhet vid delegering av administrering och överlämnande av läkemedel till icke legitimerad personal, är inom omvårdnad och medicin vilket gör det rimligt att använda databaserna PubMed och CINAHL för att söka vårdvetenskapliga artiklar som passar syftet med studien (Östlundh, 2017). Det är få sökord med i den slutgiltiga sökningen (se *Tabell 1* och *Tabell 2*), men det anses godtagbart eftersom fler sökord relaterat till problemområdet har testats under det första helikopterperspektivet (Friberg, 2017) och visat sig ge ett för snävt resultat av sökningen och därmed valts bort. Resultatet av sökningen med hjälp av de söktermer i form av fritext som valts att användas visade sig vara tillräckligt då försök att använda ämnesord inte gav något ytterligare resultat och en datamättnad anses ha uppnåtts i urvalet.

Valet att använda både kvalitativa studier samt kvantitativa studier är förenligt med problemområde som har som syfte att belysa en typ av fenomen vilket kan studeras ur olika

vinklar för att få fram bästa resultat (Forsberg & Wengström, 2016) vilket ger styrka till det framtagna resultatet. Exkludering för studier med barn under 18 år visade sig vara överflödigt då de utvalda studierna visade sig endast ha hälso- och sjukvårdspersonal som deltagare. Det främsta kriteriet för inkludering av artiklar var att länderna där studierna utfördes måste ha samma eller liknande förhållande mellan legitimerad sjuksköterska och icke legitimerad personal som i Sverige, vilket inte är fallet i alla länder. Detta är inte ett kriterium som kan väljas i själva sökningen utan genomfördes manuellt vid första eller andra urvalet beroende på hur tydligt situationen var beskriven i abstract eller om det krävdes läsning i fulltext för att få fram information huruvida förhållandet mellan legitimerad sjuksköterska och icke legitimerad personal var detsamma eller liknande som i Sverige. Resultatet av litteraturstudien hade inte annars varit applicerbart i Sverige.

Alla artiklarna är granskade utifrån från granskningsmallar relevanta för antingen kvalitativa eller kvantitativa studier (SBU, u.å. c). De utvalda artiklarna har visat sig relevanta och vara av hög kvalitet (Kristensson, 2014) utifrån den bedömning som gjorts av granskningen. En av artiklarna har visat sig vara av medelhög kvalitet (se Bilaga 1.) men har ändå bedömts vara godtagbar för inkludering i resultatet då de godkända punkterna har ansetts vara starkare i förhållande till de punkter där studien inte uppfyllde kraven för hög kvalitet i granskningen. Av de tolv utvalda artiklarna till resultatet är fyra av dem från Sverige och åtta resterande artiklar är från andra länder (se Bilaga 1.) som visat sig ha samma eller liknande förhållande mellan legitimerad sjuksköterska och icke legitimerad personal. En av de svenska artikelförfattarna är delaktig i tre av studierna från Sverige, men med varierande medförfattare. Ett beslut att ta med alla dessa tre artiklar gjordes då de ger en tydlig bild av hur situationen med delegering av administrering och överlämnande av läkemedel till icke legitimerad personal i Sverige ser ut. En del av de utvalda artiklarna har ett generellt fokus på delegering och inte specifikt för administrering och överlämnande av läkemedel men har valts att ta med för att ge en bild av hur delegeringsprocessen ser ut och fungerar överlag. Det ger även en indikation för att mer forskning behövs på området delegering av administrering och överlämnande av läkemedel.

Diskussion av framtaget resultat

Osäkerhet vid delegering

I studiens resultat framkommer det att framförallt nyexaminerade sjuksköterskor upplever delegering som en tung arbetsbörda, på grund av att de nyexaminerade sjuksköterskorna känner sig osäkra på vad och när de kan delegera, samt hur de delegerar på ett bra sätt (Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017; Saccomano & Pinto-Zipp, 2011; Yoon et al., 2016), vilket påverkas av pressen över sjuksköterskornas ansvar för utförandet av arbetsuppgiften även då den utförs av någon annan vid delegering (SFS 2010:659). Det är stort steg för sjuksköterskan att gå från att vara student till att börja arbeta som legitimerad personal där ansvaret att utföra arbetsuppgiften själv kan vara tillräckligt tungt utan att för den delen behöva känna ansvaret av att icke legitimerad personal ska utföra dessa arbetsuppgifter åt en. Det bör därför finnas tillräckligt med legitimerade sjuksköterskor på arbetsplatsen för att minska behovet att delegera och därmed även minska den tunga och stressfulla arbetssituation som nyexaminerade sjuksköterskor hamnar i.

Eftersom det har visat sig att bristen på förtroende att delegera påverkas både av oron att framstå som en lat sjuksköterska (Kærnestad & Bragadóttir 2012; Magnusson et al., 2017) men framförallt även för rädslan att inte kunna upprätthålla patientsäkerheten (Craftman et al., 2012; Craftman et al., 2016; True et al., 2013) verkar det vara en oundviklig utväg för nyexaminerade sjuksköterskor att utföra arbetet själva utan att delegera arbetsuppgifter, med risk att för påverka deras egen hälsa negativt i och med en alltför hög arbetsbörda. Det påvisas att sjuksköterskor känner sig trötta och överväldigade av arbetet (Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017) och för de nyexaminerade sjuksköterskorna ökar alltså risken att bli utarbetad till följd av bristen på förtroende att delegera till icke legitimerad personal. För att minska risken för sjuksköterskor att bli utarbetade samt minska sjuksköterskors osäkerhet om huruvida de kan upprätthålla patientsäkerheten bör det finnas tillräckligt med legitimerade sjuksköterskor på plats som kan kunna utföra arbetet istället för att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal. Det framstår inte rimligt vid utförandet av en god och säker vård att delegera merparten av den legitimerade sjuksköterskans arbetsuppgifter till icke legitimerad personal, men i de fall där det är oundvikligt bör en noggrann övervägning göra över vilka arbetsuppgifter som är mer eller mindre lämpliga att delegera. Arbetsfördelningen hade dock blivit mest optimal om det funnits tillräckligt med sjuksköterskor som kan utföra de uppgifter som tillhör professionen, vilket innebär att

sjuusköterskor inte behövt känna osäkra över huruvida patientsäkerheten upprätthålls eller inte. Med tillräckligt många sjuusköterskor bör rimligtvis även risken att bli utarbetad på grund av hög arbetsbörda minska för sjuusköterskor vilket i sin tur kan öka antalet sjuusköterskor och därmed ytterligare minskat risken för hot mot patientsäkerheten.

För en nyexaminerad sjuusköterska kan det vara svårt att vara säker i sin roll som sjuusköterska från början, vilket har visat sig vara en viktig del för att kunna utföra en delegering med god säkerhet (Baddar et al., 2016; Craftman et al., 2012; Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017). Med tanke på att delegering är en komplicerad arbetsuppgift (Vogelsmeier, 2011) framstår det som orimligt för nyexaminerade sjuusköterskor att utföra delegering då sjuusköterskorna först och främst bör känna sig säkra i sitt eget utförande av arbetsuppgifterna. Utifrån Travelbees (2002) teori om sjuusköterskans viktiga mellanmänniska förhållande med patienten för att kunna utföra en god och säker vård framstår det som en risk mot patientsäkerheten när den nyexaminerade sjuusköterskan omedelbart är i behov av att delegera patientnära arbetsuppgifter. Det borde vara en prioritet för nyexaminerade sjuusköterskor att etablera en god mellanmännisklig kontakt med patienter i det nystartade yrket för att kunna tillgodose patientens behov och säkerhet genom hela sina profession.

Det framkommer av resultatet i denna studie att författningar inte alltid stämmer överens med vad som är rimligt att förvänta sig av vården. Det visar sig att sjuusköterskor ofta känner sig tvingade att delegera arbetsuppgifter till följd av brist på sjuusköterskor (Craftman et al., 2016) vilket går emot Socialstyrelsens författning om att sjuusköterskor aldrig får delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal som en lösning på sjuusköterskebrist (SOSFS 1997:14). Det är alltså inte en rimlig lösning att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal om det inte är förenligt med författningar. Bristen på sjuusköterskor är ett faktum som även påverkar delegeringen av arbetsuppgifter till icke legitimerad personal, och sjuusköterskornas oro för bristande patientsäkerhet bör tas på allvar. Det behövs fler sjuusköterskor i vården, för att inte riskera att utveckla ett läge där vården inte är förenlig med författningar med risk för patientsäkerheten som följd. Med tanke på den evidens som tyder på risk mot patientsäkerheten vid delegering av administrering och överlämnande av läkemedel inom hemtjänst och på vårdboende (Craftman et al., 2012; Craftman et al., 2015; Craftman et al., 2016) framstår det som osäkert huruvida patientsäkerheten kan upprätthållas i

sjukhusmiljö när det numera utifrån Socialstyrelsen (HSLF-FS 2017:37) är möjligt att delegera administrering och överlämnande av läkemedel även inom slutenvården.

Kunskapsbehov

Behovet av kunskap är stort för att den oundvikliga delegeringen ska fungera på bästa sätt för både den legitimerade sjuksköterskan samt för den icke legitimerade personalen (Baddar et al., 2016; Craftman et al., 2014; Craftman et al., 2016; Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017; Saccomano & Pinto-Zipp, 2011; Yoon et al., 2016). Det är inte rimligt att delegering som är en så pass stor del av sjuksköterskans arbete i dagens vårdssituation ska kunna utföras på korrekt sätt utan att sjuksköterskan genomgått adekvat utbildning för hur, när och till vem delegering bör utföras. Det framkommer av en nyligen genomförd studie av Wagner (2018) att det ökade behovet av delegering påverkar kunskapen om sjuksköterskans respektive den icke legitimerade personalens arbetsbeskrivning, desto fler uppgifter som delegeras desto otydligare blir det vilka arbetsuppgifter som tillhör vilket yrke. Det framstår som respektlöst om sjuksköterskan delegerar de uppgifter som tillhör den icke legitimerade personalens arbetsbeskrivning (ibid.), vilket kräver en tydlig kommunikation för att kunna bedriva en vård där rätt uppgifter utförs av rätt person. Vården ska inte påverkas av otydlighet över vem som ska utföra vilken uppgift. Delegering framstår därmed som en risk mot patientsäkerheten, då det blir otydligare vem som bör utföra vilken uppgift då en del arbetsuppgifter delegeras från sjuksköterskor till icke legitimerad personal. Det måste vara tydligt för alla parter vilka uppgifter som bör utföras av vem samt hur de utförda arbetsuppgifterna kontrolleras.

Patientsäkerheten kan inte förlita sig på en vård som arbetar utifrån ett ”trial and error” koncept (Kærnestad & Bragadóttir, 2012; Magnusson et al., 2017) när sjuksköterskor har ett ansvar att erbjuda en vård som är evidensbaserad (Willman et al., 2016). Därmed föreslås det att delegering bör finnas med som en del av sjuksköterskeutbildningen. Det kan vara relevant att erbjuda teoretisk kunskap över när delegering behövs, vilka arbetsuppgifter som är relevanta att delegera, att kunna prioritera arbetsfördelningen samt vem det är rimligt att delegera till. Delegeringsprocessen bör även framkomma som en del av den verksamhetsförlagda utbildningen, då den praktiska erfarenheten av att delegera som student kan underlätta utförandet av delegering som framtida legitimerad sjuksköterska.

Enligt det framkomna resultatet är det viktigt att sjuksköterskan har god kunskap om delegeringsprocessen (Mitty & Flores, 2007; Mueller & Vogelsmeier, 2013; Plawecki & Amrhein, 2010; Vogelsmeier, 2011) men det har visat sig att det är främst den icke legitimerade personalen som behöver medicinsk kunskap för att kunna utföra administrering och överlämnade av läkemedel på ett korrekt sätt vid mottagen delegering för att inte riskera patientsäkerheten (Craftman et al., 2012; Dickens et al., 2008; Yoon et al., 2016). Det bör tas i beaktande att det finns bevis för att den icke legitimerade personalen, trots delegering, inte har tillräcklig kunskap om läkemedel (Craftman et al., 2014; Craftman et al., 2016; Dickens et al., 2008). Eftersom administrering och överlämnande av läkemedel är en arbetsuppgift som kräver legitimation (HSLF-FS 2017:37) samt är en process som kräver kunskap om läkemedlets dosering, styrka, indikationer, kontraindikationer, biverkningar och möjligheten att krossa eller dela läkemedlet (Bradford, 2012; Bower et al., 2015; Vogelsmeier, 2011) kan det ifrågasättas huruvida det är förenligt med en god och säker vård att delegera administrering och överlämnande av läkemedel till icke legitimerad personal utan adekvat utbildning i läkemedelshantering.

Förslag som lösning på den icke legitimerade personalens brist på medicinsk kunskap är att den icke legitimerade personalen bör få utbildning inom läkemedelshantering (Craftman et al., 2012; Craftman et al., 2016; Dickens et al., 2008; Yoon et al., 2016), men frågan är om det är en rimlig permanent lösning och hur det kommer att påverka det legitimerade yrket sjuksköterska som har läkemedelshantering som en del i sin utbildning. De legitimerade sjuksköterskorna har ett professionellt ansvar för sin yrkesutövning (SFS 2010:659) men risken finns att trovärdigheten för det legitimerade yrket sjuksköterska kommer att försvinna om fler och fler av arbetsuppgifterna kan komma att delegeras och utföras av icke legitimerad personal.

Vikten av en konstant dialog

Fokus bör främst ligga på patientsäkerheten vid delegering vilket, enligt Travelbee (2002), upprätthålls då sjuksköterskan har ett patientnära arbete för att kunna lägga fokus på den mänskliga individen och inte enbart se patienten som ett medicinskt objekt. Eftersom det visat sig att sjuksköterskor upplever att den mellanmänskliga kontakten försvinner mer och mer vid ökad delegering (Craftman et al., 2012; Dahlke et al., 2016; True et al., 2014) framstår delegering som ett hot mot patientsäkerheten. I resultatet framkommer det att det innebär ökad patientsäkerhet om den icke legitimerade personalen och sjuksköterskorna har

ett gott samarbete och en konstant dialog om utförandet av delegerade arbetsuppgifter (Craftman et al., 2012; Kærnestad & Bragadóttir 2012; Norell et al., 2013; Magnusson et al., 2017; Saccomano & Pinto-Zipp, 2011; Yoon et al., 2016) vilket även bekräftas av studien av Wagner (2018) som påvisar vikten av tydlig kommunikation för att delegering ska fungera på ett säkert sätt.

Dock framkommer det även i denna studie risken med att delegera patientnära arbetsuppgifter till icke legitimerad personal då sjuksköterskorna går miste om förändringar i patientens mående (Baddar et al., 2016; Dahlke et al., 2016; True et al., 2014). Eftersom det är en stor del av sjuksköterskors arbete att observera patienter för att kunna fatta omvårdnadsbeslut efter patientens status och behov så har det visat sig att viktiga faktorer kan gå förlorade oavsett hur bra kommunikation som finns mellan sjuksköterskor och den icke legitimerade personalen (Dahlke et al., 2016; Kærnestad & Bragadóttir, 2012). Möjligtvis kan fokus på observation av patienter variera utifrån legitimerade sjuksköterskors formella kompetens och den icke legitimerade personalens uppfattning om vad som är viktigt att notera i patientens hälsotillstånd. Det är därmed en risk för säkerställandet av patientsäkerheten vid delegerade patientnära arbetsuppgifter till icke legitimerad personal eftersom sjuksköterskan inte kan garantera att en god och säker vård upprätthålls när observationer av patienter går förlorad. För att inte hota patientsäkerheten bör det finnas tillräckligt med relevant kompetens vid utförandet av de patientnära arbetsuppgifterna för att kunna upptäcka förändringar av hälsan samt behov av adekvata åtgärder hos patienten.

Slutsats

Framförallt nyexaminerade sjuksköterskor upplever en osäkerhet och brist på förtroende att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal. Nyexaminerade sjuksköterskor utför hellre arbetsuppgifterna själva än att delegera, vilket ökar deras arbetsbörda. Sjuksköterskor överlag känner sig osäkra över huruvida icke legitimerad personal förstår och kan utföra de delegerade arbetsuppgifterna på korrekt sätt som inte riskerar patientsäkerheten. På grund av sjuksköterskebrist känner sig sjuksköterskor ofta tvingade att delegera arbetsuppgifter även om de inte kan försäkra att det är förenligt med en god och säker vård. Det finns ett behov av fler sjuksköterskor i vården för att kunna upprätthålla patientsäkerheten.

Eftersom delegering är en oundviklig del i dagens vårdssituation krävs det att sjuksköterskor har en tydlig ledarstil och en positiv attityd till delegering för att minska risken mot patientsäkerheten. Det finns ett behov av utbildning för att kunna upprätthålla patientsäkerheten vid delegering. Sjuksköterskor behöver kunskap om delegeringsprocessen och den icke legitimerade personalen behöver kunskap inom läkemedelshantering samt förståelse för patientens förändringar i hälsotillstånd för att inte riskera patientsäkerheten. I de situationer då patientnära arbetsuppgifter behöver delegeras är det viktigt att det finns en tydlig kommunikation och en konstant dialog mellan sjuksköterskan och den icke legitimerade personalen för att sjuksköterskan inte ska gå miste om viktig information om patientens hälsotillstånd. Många sjuksköterskor drar sig för att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal då det upplevs vara en risk mot patientsäkerheten när de inte kan garantera att de får tillräcklig information om patientens hälsostatus.

Kliniska implikationer

Eftersom delegering är oundviklig del av sjuksköterskors arbete är det ytterst relevant att uppmärksamma huruvida det riskerar att påverka patientsäkerheten eller inte. Eftersom det har visat sig att det finns ett hot mot patientsäkerheten vid delegering till icke legitimerad personal borde delegeringsprocessen ses över samt kunskap krävs över hur, när och till vem det är förenligt med en god och säker vård att delegera arbetsuppgifter. För att åtgärda risken mot patientsäkerheten krävs det fler sjuksköterskor i vården, då resultatet tyder på att delegering ofta utförs vid brist på sjuksköterskor. En alternativ åtgärd är att den icke legitimerade personalen får adekvat utbildning i administrering och överlämnande av läkemedel för att inte riskera patientsäkerheten.

Det krävs fler studier som visar påverkan på patientsäkerheten vid delegering av administrering samt överlämnande av läkemedel framförallt inom slutenvård. Delegering av administrering och överlämnande av läkemedel har länge varit en del av vården på vårdboende samt i hemtjänsten men med nya författningar kan det komma att bli allt vanligare även inom slutenvård. Detta är därför av högsta vikt att noggrannare undersöka huruvida patientsäkerheten påverkas vid delegering av administration och överlämnande av läkemedel till icke legitimerad personal även i slutenvård på sjukhus.

Referenser

- Andersson, M. (2016). Förutsättningar för delegering. I *Vårdhandboken*. Inera AB. Hämtad 23 oktober, 2017, från <http://www.vardhandboken.se/Texter/Delegering-och-ansvar/Forutsattningar-for-delegering/>
- *Baddar, F., Salem, O-A., & Hakami, A-A. (2016). Nurse manager's attitudes and preparedness towards effective delegation in Saudi hospitals. *Health Science Journal*, 10(3:11), 1-9. doi: 1791-809C
- Blomqvist, K., & Petersson, P. (2014). Vårdkedjans aktörer och organisation. I A. Ehrenberg, & L. Wallin (Red.), *Omvårdnadens grunder - ansvar och utveckling* (pp. 167-191). Lund: Studentlitteratur.
- Bower, R., Jackson, C., & Manning, J-C. (2015). Interruptions and medication administration in critical care. *British Association of Critical Care Nurses* 20(4), 183-195. doi: 10.1111/nicc.12185
- Bradford, J. (2012). Medication administration in the domiciliary care setting: whose role? *British Journal of Community Nursing*, 17(11), 537-542.
- Bystedt, M., Eriksson, M., & Wilde-Larsson, B. (2011). Delegation within municipal health care. *Journal of Nursing Management*, 19(4), 534-541. doi:10.1111/j.1365-2834.2010.01202.x
- *Craftman, G-Å, Grape, C., Ringnell, K., & Westerbotn, M. (2016). Registered nurses' experience of delegating the administration of medicine to unlicensed personnel in residential care homes. *Journal of Clinical Nursing*, 25(21), 3189-3198. doi:10.1111/jocn.13335
- *Craftman, G-Å, Hammar, L. M., Strauss, E., Hillerås, P., & Westerbotn, M. (2015). Unlicensed personnel administering medications to older persons living at home: A challenge for social and care services. *International Journal of Older People Nursing*, 10(3), 201-210. doi:10.1111/opn.12073

- *Craftman, G-Å., von Strauss, E., Rudberg, S-L., & Westerbotn, M. (2012). District nurses' perceptions of the concept of delegating administration of medication to home care aides working in the municipality: A discrepancy between legal regulations and practise. *Journal of Clinical Nursing*, 22, 569-578. Doi: 10.1111/j.1365-2702.2012.04262.x
- *Dahlke, S., Hall, W-A., & Baumbusch, J. (2016). Constructing definitions of safety risks while nurses care for hospitalised older people: Secondary analysis of qualitative data. *International journal of older people nursing*, 12, 1-10. doi: 10.1111/opn.12148
- *Dickens, G., Stubbs, J., & Haw, C. (2008). Delegation of medication administration: an exploratory study. *Nursing Standard*, 22(22), 35-41.
- Friberg, F. (2017). Att göra en litteraturoversikt. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats* (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Forsberg, C. & Wengström, Y. (2016). *Att göra systematiska litteraturstudier – Värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. (4 uppl.). Stockholm: Natur & Kultur
- HSLF-FS 2017:37. *Ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården*. Stockholm: Socialstyrelsen. Från <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer2017/2017-5-2/>
- *Kærnsted, B., & Bragadóttir, H. (2012). Delegation of registered nurses revisited: attitudes towards delegation and preparedness to delegate effectively. *Vård I Norden* 32(103), 10-15.
- Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. (1 uppl.). Stockholm: Natur & Kultur
- *Magnusson, C., Allan, H., Horton, K., Johnson, M., Evans, K., & Ball, E. (2017). An analysis of delegation styles among newly qualified nurses. *Nursing Standard*, 31(25), 46-53. doi: 10.7748/ns.2017.e9780

- Mitty, E., & Flores, S. (2007). Assisted living nursing practice: Medication management: Part 2 Supervision and monitoring of medication administration by unlicensed assistive personnel. *Geriatric Nursing* 28(3), 153-160.
- Mueller, C., & Vogelsmeier, A. (2013). Effective Delegation: Understanding responsibility, authority and accountability. *Journal of Nursing Regulation*, 4(3), 20-28.
- *Norell, M., Ziegert, K., & Kihlgren, A. (2013). Care priorities – Registered nurses clinical daily work in municipal elderly care settings. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 27, 388-395. doi: 10.1111/j.1471-6712.2012.01051.x
- Plawecki, L-H., & Amrhein, D-W. (2010). A question of delegation – unlicensed assistive personnel and the professional nurse. *Journal of Gerontological Nursing*, 36(8), 18-21. doi: 10.3928/00989134-20100712-01
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2014). *Essentials of nursing research* (8th ed.). Philadelphia, Pa: Wolters Kluwer/Lippincott Williams & Wilkins.
- Reinhard, S-C., Young, H-M., Kane, R-A., & Quinn, W-V. (2006). Nurse delegation of medication administration for older adults in assisted living. *Nursing Outlook*, 54(2), 74-80. doi: 10.1016/j.outlook.2005.05.008
- *Saccomano, S-J., & Pinto-Zipp, G. (2011). Registered nurse leadership style and confidence in delegation. *Journal of Nursing Management* 19, 522-533. doi: 10.1111/j.1365-2834.2010.01189.x
- Sandman, L., & Kjellström, S. (2013). *Etikboken: Etik för vårdande yrken* (1:5 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- SBU. (u.å. a). *Mall för kvalitetsgranskning av observationsstudier* Hämtad 20/2-2018, från http://www.sbu.se/globalassets/ebm/metodbok/mall_observationsstudier.pdf

SBU. (u.å. b). *Mall för kvalitetsgranskning av studier med kvalitativ forskningsmetodik – Patientupplevelser*. Hämtad 20/2-2018 från http://www.sbu.se/globalassets/ebm/metodbok/mall_kvalitativ_forskningsmetodik.pdf

SBU (u.å. c). *Vår Metod*. Hämtad 23/10-2017 från <http://www.sbu.se/sv/var-metod/>

Segesten, K. (2017). Att välja ämne och modell för sitt examensarbete. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats* (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

SFS 2010:659. *Patientsäkerhetslagen*. Hämtad 17 oktober, 2017, från Riksdagen, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientsakerhetslag-2010659_sfs-2010-659

SFS 2014:821. *Patientlagen*. Hämtad 14 oktober, 2017, från Riksdagen, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientlag-2014821_sfs-2014-821

SFS 2017:30. *Hälso-, och sjukvårdslagen*. Hämtad 19 oktober, 2017, från Riksdagen, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso--och-sjukvardslag_sfs-2017-30

SOSFS 1997:14. *Delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård*. Stockholm: Socialstyrelsen. Från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer1997/1997-10-14>

Travelbee, J. (2002). *Mellemmennesklige aspekter i sygepleje*. Köpenhamn: Munksgaard Bogklubber.

*True, G., Stewart, G-L., Lampman, M., Pelak, M., & Solimeo, S-L. (2014). Teamwork and delegation in medical homes: Primary care staff perspectives in the veterans health administration. *Society of General Internal Medicine* 29(2), 632-639. Doi: 10.1007/s11606-013-2666-z

Vogelsmeier, A. (2011). Medication administration in nursing homes: RN delegation to

unlicensed personnel. *Journal of Nursing Regulation*, 2(3), 49-53.

Wagner, A-E. (2018). Improving patient care outcomes through better delegation-communication between nurses and assistive personnel. *Journal of Nursing Care Quality*, 33(2), 187-193. doi: 10.1097/NCQ.0000000000000282

Willman, A., Bahtsevani, C., Nilsson, R., & Sandström, B. (2016). *Evidensbaserad omvårdnad* (4. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

*Yoon, J., Kim, M., & Shin, J. (2016). Confidence in delegation and leadership of registered nurses in long-term-care hospitals. *Journal of Nursing Management* 24, 676-685. doi: 10.1111/jonm.12372

Östlundh, L. (2017). Informationssökning. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats* (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

*Analysartiklar

Bilaga 1 (Artikelmatis)

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Baddar, F., Salem, O-A., & Hakami, A-A. (2016). Nurse manager's attitudes and preparedness towards effective delegation in Saudi hospitals. <i>Health Science Journal</i> , 10(3:11), 1-9. doi: 1791-809C	Syftet med studien är att bedöma sjuksköterskors attityder och vilja till en effektiv delegering	Studien utfördes i form av självförvaltande frågeformulär som delades in i tre delar; en del som beskriver sjuksköterskan i fråga som fyller i formuläret, en del som beskriver hur väl sjuksköterskan bedömer attityden till delegeringen samt en del som beskriver hur sjuksköterskan är villig att utföra en effektiv delegering.	Studien utförs på två stora, statliga sjukhus i Riyadh, Saudiarabien. I studien deltog 397 sjuksköterskor med varierande grad av ledarskap.	Studien visar att sjuksköterskorna har en neutral syn på delegering och behöver möjligheter till fortsatt utbildning och lärande för att kunna utföra delegering med självförtroende och god kompetens. Studien visar även att de sjuksköterskor som utför delegering med en positiv attityd till delegering får bäst resultat och det ökar möjligheten att det delegerade arbetet utförs med minimalt behov av övervakande och kontrollering av den delegerande sjuksköterskan.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Craftman, G-Å, Grape, C., Ringnell, K., & Westerbotn, M. (2016). Registered nurses' experience of delegating the administration of medicine to unlicensed personnel in residential care homes. <i>Journal of Clinical Nursing</i> , 25(21), 3189-3198. doi:10.1111/jocn.13335	Syftet med studien var att beskriva sjuksköterskors upplevelse att delegera administrering av läkemedel till icke legitimerad personal.	Studien utfördes i form av semistrukturerade intervjuer med sjuksköterskor. Alla intervjuer började med samma öppna fråga för att sedan anpassas efter sjuksköterskornas svar.	Studien utfördes på elva olika vårdboende i Sverige med 18 deltagande sjuksköterskor.	Resultatet visade att sjuksköterskorna upplevde att organisationen inte stöttade sjuksköterskornas interventioner, och att delegeringsprocessen upplevdes vara en gråzon. Sjuksköterskor kände sig ofta tvingade till att delegera till icke legitimerad personal för att kunna utföra sitt dagliga arbete.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Craftman, G-Å, Hammar, L. M., Strauss, E., Hillerås, P., & Westerbotn, M. (2015). Unlicensed personnel administering medications to older persons living at home: A challenge for social and care services. <i>International Journal of Older People Nursing</i> , 10(3), 201-210. doi:10.1111/opn.12073	Syftet med studien var att utforska icke legitimerad personals upplevelse av att ta emot delegering av administrering av läkemedel.	Studien utfördes i form av fyra olika fokuserade gruppintervjuer, där icke legitimerad personal intervjuades i grupp med öppna diskussioner.	Studien utfördes med 19 icke legitimerad personal från fyra olika vårdboenden i Sverige.	Resultatet visade att delegeringsprocessen inte alltid följer de författningar som sig bör vid utförande av en legitimerad personals arbetsuppgifter. Den icke legitimerade personalen fortsatte ofta utföra arbetsuppgifterna trots att delegering gått ut. Det visade sig även att den icke legitimerade personalen hade låg medvetenhet gällande innebörden och författningar gällande delegering.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Craftman, G-Å., von Strauss, E., Rudberg, S-L., & Westerbotn, M. (2012). District nurses' perceptions of the concept of delegating administration of medication to home care aides working in the municipaliy: A discrepancy between legal regulations and practise. <i>Journal of Clinical Nursing</i> , 22, 569-578. Doi: 10.1111/j.1365-2702.2012.04262.x	Syftet med studien är att beskriva sjuksköterskors uppfattning om att delegera läkemedels-hantering till icke legitimerad personal inom kommunal hälsovård.	Studien utfördes i form av semistrukturerade intervjuer med sjuksköterskor. Intervjuerna var utformade med öppna frågor för att kunna få utförliga svar och ge sjuksköterskorna möjlighet att prata fritt om sin uppfattning om delegering.	Studien utfördes i Sverige med 20 legitimerade sjuksköterskor på olika vårdcentraler i Sverige.	Studien visade att sjuksköterskor ofta kände sig tvingade att delegera uppgifter och upplevde det som en arbetsbörda samt risk för patientsäkerheten i och med att de sällan hade tid att lära känna den icke legitimerade personalen och personalomsättningen var ofta stor. Sjuksköterskorna upplevde det även som ett krav att delegera, då de omöjligt hade kunnat klara av sitt arbete utan att delegera bort en del vilket strider mot lagen.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Dahlke, S., Hall, W-A., & Baumbusch, J. (2016). Constructing definitions of safety risks while nurses care for hospitalised older people: Secondary analysis of qualitative data. <i>International journal of older people nursing</i> , 12, 1-10. doi: 10.1111/opn.12148	Syftet med studien var utvärdera hur sjuksköterskor definierar patientsäkerhet och hur de arbetar för att minska patientsäkerheten.	Studien utfördes i form av 375 timmars observation av deltagande sjuksköterskor under deras arbete, samt semistrukturerade intervjuer som pågick i 60-90 minuter med de deltagande sjuksköterskorna.	Studien utfördes i Kanada på två olika sjukhus med 18 deltagande sjuksköterskor .	Resultatet av studien visade att sjuksköterskors behov att delegera uppgifter till icke legitimerad personal var en risk för patientsäkerheten, samt att en stor del av påverkan på patientsäkerheten ligger i upprätthållandet av funktionella förmågor hos patienter. Sjuksköterskor upplevde att desto mer arbetsuppgifter de behöver delegera, desto mindre koll har de på patienter vilket i sig upplevs vara en risk för patientens säkerhet.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Dickens, G., Stubbs, J., & Haw, C. (2008). Delegation of medication administration: en exploratory study. <i>Nursing Standard</i> , 22(22), 35-41.	Syftet med studien var att undersöka delegering av administrering av läkemedel, hur ofta delegering utförs och om icke legitimerad personal övervakades vid utförandet av delegerade arbetsuppgifter.	En observationsstudie av 1,313 administrerade läkemedelsdoser.	Studien utfördes i England på två psykiatriska avdelningar med 13 respektive 20 sängplatser.	Studien visade av 4/5 administrerade läkemedelsdoser delegerades, och att risken för medicinska fel ökade när administrering av läkemedel utfördes av icke legitimerad personal.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Kærnested, B., & Bragadóttir, H. (2012). Delegation of registered nurses revisited: attitudes towards delegation and preparedness to delegate effectively. <i>Vård I Norden</i> 32(103), 10-15.	Syftet med studien är att undersöka sjuksköterskors attityder till delegering samt om det är relaterat till ålder, erfarenhet och arbetsbörda.	Studien utfördes i form av skriftliga frågeformulär med flervalfrågor till sjuksköterskor.	Under studien intervjuades 71 sjuksköterskor på fem akutvårdsavdelningar med inläggande patienter på Island	Studien visade att sjuksköterskor som arbetat i fem år eller mindre upplevde sig vara väldigt osäkra vad gäller delegering. De nya sjuksköterskorna upplevde sig osäkra på vilka arbetsuppgifter som kan delegeras samt att delegera till äldre mer erfaren personal utan legitimation. Resultatet av studien visar även att sjuksköterskor känner att de har ansvar för att upptäcka och åtgärda patientens behov, vilket de riskerar att förlora vid delegering.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Magnusson, C., Allan, H., Horton, K., Johnson, M., Evans, K., & Ball, E. (2017). An analysis of delegation styles among newly qualified nurses. <i>Nursing Standard</i> , 31(25), 46-53. doi: 10.7748/ns.2017.e9780	Syftet med studien var att utforska hur nyexaminerade sjuksköterskor lär sig att organisera, delegera och övervaka vården i samarbetet med icke legitimerad personal.	Studien utfördes i form av en etnografisk fallstudie-metod, där data samlade in från tre olika sjukhus. Det kombinerades med semistrukturerade intervjuer med utvald personal på sjukhusen.	De semistrukturerade intervjuerna utfördes med 28 nyexaminerade sjuksköterskor, 10 icke legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal samt 12 avdelningschefer på tre olika sjukhus i England.	Resultatet av studien visar att det finns fem olika stilar för hur nyexaminerade sjuksköterskor delegerar sina uppgifter. Majoriteten av sjuksköterskorna anammade en ”gör-all-själv”-stil. Detta på grund av osäkerhet och okunskap gällande delegering samt rädsla att riskera patientsäkerheten. Resultatet visade att nyexaminerade sjuksköterskor behöver utbildning i vad och hur arbete delegeras på bästa sätt.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Norell, M., Ziegert, K., & Kihlgren, A. (2013). Care priorities – Registered nurses clinical daily work in municipal elderly care settings. <i>Scandinavian Journal of Caring Sciences</i> 27, 388-395. Doi: 10.1111/j.1471-6712.2012.01051.x	Syftet med studien var att undersöka hur sjuksköterskor prioriterar sitt arbete inom den kommunala äldrevården.	Metoden för studien utgjordes av ett webbaserat formulär som automatiskt registrerade sjuksköterskans dokumentation av utfört arbete, samt vilket arbete som utfördes och dokumenterades av icke legitimerad personal.	Studien utfördes på en kommun i sydvästra Sverige där 62 sjuksköterskors dokumentation registrerades i det webbaserade formuläret.	Studien visade skillnader i prioritet av arbetet hos de deltagande sjuksköterskorna, men överlag var stöd till brukarna de som prioriterades högst av deltagarna i studien. Studien visade att läkemedelsadministrering av tidskrävande och därmed delegeras till icke legitimerad personal, dock upplevdes även delegeringen i sig som ett tidskrävande moment.	Medelhög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Saccomano, S-J., & Pinto-Zipp, G. (2011). Registered nurse leadership style and confidence in delegation. <i>Journal of Nursing Management</i> 19, 522-533. doi: 10.1111/j.1365-2834.2010.01189.x	Syftet med studien var att undersöka sambandet mellan sjuksköterskors förmåga till bra ledarskap och bra förmåga samt förtroende att delegera till icke legitimerad personal.	Undersökningen gjordes i form av en tvärsnittsstudie där sjuksköterskor fick fylla i frågeformulär som undersökte ledarskapsstil, och förtroende att delegera arbetsuppgifter.	I studien deltog 158 sjuksköterskor från det största sjukhuset i New Jersey, USA.	Resultatet visade att det inte fanns något uppenbart samband mellan ledarskapsstilar och förtroende att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal. Dock visade det sig att sjuksköterskor som hade fem års, eller mer, erfarenhet av att arbeta som sjuksköterska hade större förtroende att delegera arbetsuppgifter än de sjuksköterskorna med mindre arbetserfarenhet.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
True, G., Stewart, G-L., Lampman, M., Pelak, M., & Solimeo, S-L. (2014). Teamwork and delegation in medical homes: Primary care staff perspectives in the veterans health administration. <i>Society of General Internal Medicine</i> 29(2), 632-639. Doi: 10.1007/s11606-013-2666-z	Syftet med studien var att undersöka teamarbetet inom vården och dess påverkan på patientcentrerad vård.	Studien utfördes i form av semistrukturerade intervjuer med vårdpersonal som arbetar utifrån ett personcentrerat perspektiv.	Intervjuerna utfördes på 77 vårdcentraler i USA med 101 deltagare; 32 icke legitimerad vårdpersonal, 42 legitimerade sjuksköterskor och 27 administrativ personal.	Resultatet visade att ett teambaserat arbete ökar patientsäkerheten och förmågan att utföra en god personcentrerad vård, och att detta utfördes på bästa sätt genom att ha en god kommunikation och regelbundna team-möten. Sjuksköterskans vilja och förtroende att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal ökade när det fanns ett gott samarbete och en tydlig kommunikation i teamet.	Hög

Referens	Syfte	Metod	Population	Resultat	Kvalité
Yoon, J., Kim, M., & Shin, J. (2016). Confidence in delegation and leadership of registered nurses in long-term-care hospitals. <i>Journal of Nursing Management</i> 24, 676-685. doi: 10.1111/jonm.12372	Syftet med studien var att undersöka sambandet mellan ledarskapsstilar hos sjuksköterskor och deras förtroende att delegera arbetsuppgifter.	Studien utfördes i form av enkäter till sjuksköterskor som bestod av ett instrument för att mäta självsäkerhet och avsikt att delegera, samt en multifaktor ledarskaps enkät (MLQ) som mäter olika typer av ledarskap.	Enkäterna fylldes i av 150 legitimerade sjuksköterskor på 13 olika sjukhus i Korea.	Resultatet av studien visar att sjuksköterskors förtroende att delegera arbetsuppgifter till icke legitimerad personal ökar med ökad erfarenhet inom yrket. Studien visade även att de sjuksköterskor som använde sig av ett transformativt ledarskap hade störst förtroende att delegera sina arbetsuppgifter till icke legitimerad personal.	Hög

